

Violant d'Aragó; la catalana que va fabricar el mite de Joana d'Arc

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 28-05-2022

Amb la seva enèrgica intervenció, va canviar la història de França. Però, abans, hauria pogut canviar la de Catalunya. Article d'En Marc Pons a el nacional.cat d'avui dissabte 28 de maig.

Chinon (vall baixa del riu Loira, regne de França), 25 de juny de 1429. Fa 593 anys. Una camperola adolescent anomenada Joana d'Arc arribava a la cort del partit Valois i s'entrevistava amb Carles, el Delfí i candidat francès al tron de París. En aquell moment el regne de França estava dividit entre els partidaris d'Enric VI d'Anglaterra i els de Carles de Valois, futur Carles VII de França, en una guerra civil brutal i devastadora. Joana d'Arc jugaria un paper decisiu en el desenvolupament d'aquell conflicte i en la coronació del Valois. Però aquell protagonisme no hauria estat possible sense la intervenció d'una tercera personalitat, que va fabricar un mite per aconseguir que Carles confiés la direcció del seu exèrcit a una camperola adolescent. Aquesta personalitat era Violant d'Aragó.

Qui era Violant d'Aragó i què hi feia a França?

Violant d'Aragó, de la nissaga Bel·lònida, havia nascut a Barcelona l'any 1384; en un context general marcat per la lenta recuperació econòmica després de la Pesta Negra (1348-1351). Era la segona filla del comte-rei Joan I (el penúltim Bel·lònida al tron de Barcelona) i de la seva segona esposa, l'alsaciana profrancesa Violant de Bar. Durant el regnat de Joan i Violant (1387-1396) la política exterior de la cancelleria de Barcelona va fer un notable viratge cap al

nord, buscant aliances amb la corona francesa, la tradicional rival dels catalans pel domini de la Mediterrània occidental. I això seria el que explicaria el matrimoni de Violant —la filla— (1400) amb un parent llunyà, Lluís, que en aquell moment era un poderós baró feudal que governava, quasi de forma independent, el comtat de Provença i el ducat d'Anjou.

Representació de Violant d'Aragó (segle XIV). Font: Catedral de Le Mans

Quin paper va tenir Violant en la guerra civil francesa?

Violant va enviudar el 1417 i va restar a Angers, a la vall baixa del Loira i centre dels dominis Anjou. Però Violant era una personalitat dotada d'una extraordinària capacitat política que ja havia conformat una dupla imbatible amb el seu difunt marit Lluís; i aquesta nova condició no la va apartar del conflicte. La vídua Violant va treballar per revitalitzar l'eix Valois-Armanyac-Anjou (el del futur Carles VII de França); que, en aquell moment, travessava una situació crítica. L'eix rival Lancaster-Borgonya (el d'Enric VI d'Anglaterra) havia derrotat repetidament Carles VI de França (el pare del futur Carles VII) als camps de batalla; i havia aconseguit que el Valois nomenés successor el rei d'Anglaterra. I el Lancaster, per evitar una contestació a aquell testament, havia arrestat i empresonat tots els partidaris importants de la casa Valois.

Violant, peça clau del partit Valois

Els contendents Carles VI de França i Enric V d'Anglaterra van morir quasi consecutivament (1422) i, amb la desaparició dels dos grans caps militars, el conflicte lluny de minvar es va intensificar. En aquell moment, la figura de Violant adquiriria una especial dimensió. Es va convertir en la principal defensora de l'únic fill supervivent de Carles VI: va acollir el Delfí al seu castell d'Angers i va convertir els dominis Anjou en la matriu de l'operació Valois de reconquesta del tron de França. Sense la decisiva intervenció de Violant, els Valois —que volien representar la legitimitat francesa al tron de París— haurien desaparegut engolits per la nebulosa de la història i per la voracitat dels Lancaster; i la història de França hauria estat molt diferent. Molt probablement mai hauria abastat la categoria de primera potència continental i mundial, que va assolir passats dos segles (a partir de 1659).

Violant d'Aragó i Joana d'Arc

Es pot dir que el fenomen Joana d'Arc, el símbol de la primera gran victòria militar de l'eix Valois-Armanyac-Anjou a Orleans (1429), va sorgir quasi per generació espontània. Però abans de la decisiva batalla d'Orleans, que és el mateix que dir de la clamorosa derrota de l'eix Lancaster-Borgonya; aquell fenomen va ser convertit, oportunament, en un mite. És molt probable que ni Violant ni el Delfí confiessin en la veracitat dels missatges divins que proclamava Joana. Però l'enèrgica i astuta catalana va veure en aquella camperola adolescent i mística l'oportunitat de restaurar i relançar la decrepita moral de les tropes Valois. Va ser Violant qui va ordenar que la conduïssin de la llunyana Lorena als dominis Anjou, a través d'un mític viatge pel territori borgonyó enemic. I va ser Violant qui la va presentar al Delfí, el futur Carles VII de França.

Representació del Setge o Batalla d'Orleans (segle XV). Font: Bibliothèque Nationale de France

Violant d'Aragó, legítima reina dels catalans?

La resta de la història ja la coneixem: la victòria Valois a Orleans, la captura de Joana d'Arc pels Lancaster, i l'horrible execució de la Pucelle de France a Rouen (1431). En definitiva, la culminació de la fabricació d'un mite. Però el que és més desconegut, a banda del paper que Violant va jugar en la construcció del mite Joana d'Arc; són els legítims drets de la catalana a la successió al tron de Barcelona. Molt abans de tota aquesta història, Violant va ser candidata a reina titular de la Corona catalanoaragonesa. Ho va ser el 1396, com a única descendent supervivent del comte-rei Joan I. I ho va ser el 1410, com la descendent més gran del comte-rei Pere III, el pare de Joan I i de Martí I, els dos últims Bel·lònides al tron barceloní. Però la tradició catalanoaragonesa que impedia a una dona ocupar el tron com a reina titular, no ho va fer possible.

Què hauria passat?

Violant, amb la seva enèrgica i decidida intervenció, va canviar la història de França. Però sempre ens quedarà saber què hauria passat si, per exemple, a la mort de Joan I (1398) o al Compromís de Casp (1412); les oligarquies catalanoaragoneses haguessin donat suport als seus legítims drets. Aquella dona que, a diferència del seu pare (Joan) i del seu oncle (Martí), estava especialment capacitada per a l'alta política... hauria canviat el destí de Catalunya?

Marc Pons

Enllaç:

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-violante-aragon-mito-juana-arco_764226_102.html